

“Тасдиқ мекунам”

Ректори Донишгоҳи давлатии
омӯзгории Тоҷикистон ба номи
С. Айнӣ, д.и.т., профессор

Ибодулло зода А. И.
22 06 2022

ТАҚРИЗИ МУАССИСАИ ТАҚРИЗДИҲАНДА

Ба кори диссертационии Назирова Марҳамат Назаровна дар мавзӯи «Маориф дар низоми арзишҳо ва стратегияи ҳаёти ҷавонон (дар мисоли Тоҷикистон)», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои сотсиологӣ аз рӯи ихтисоси 22.00.04 – сохтори иҷтимоӣ, ниҳодҳо ва равандҳои иҷтимоӣ пешниҳод шудааст.

Дар ибтидои ҷаласаи кафедраи фалсафаи ДДОТ ба номи Садриддин Айнӣ мудири кафедра н.и.ф., дотсент Бердиев Ш.П. суханро ба унвонҷӯи кафедраи сотсиологияи факултети фалсафаи Донишгоҳи Миллии Тоҷикистон Назирова Марҳамат Назаровна барои ибрози нуқтаҳои асосии диссертасия доданд. Диссертант чунин маърӯза намуд:

Баланд бардоштани сатҳи маърифатнокии аҳолӣ, баҳусус насли ҷавон, яке аз самтҳои асосӣ ва муҳимтарини рушди давлат мебошад. Маҳз маърифатнокии аҳолӣ пешрафти ҳаёти ҷомеаро муайян месозад, ки он мавқеи кишварро дар арсаи байнамилалӣ муаррифӣ менамояд. Аз ин рӯ, кишварҳои мутараккӣ ба рушди соҳаи маориф ва сатҳи маърифатнокии аҳолӣ таваҷҷӯҳи бештар зохир намуда, бо ҳамин роҳ пешрафти дигар баҳшҳои ҷомеаро таъмин менамоянд.

Мубрамияти мавзӯи кори илмӣ–тадқиқотӣ муаллиф дар он зохир мегардад, ки рушди соҳаи маориф ва арзишҳои он дар самти маърифатнок гардидани ҷомеа, баҳусус насли ҷавон, ки масъалаи актуалий аст баррасӣ гардидааст. Дар раванди ҷаҳонишавӣ, ки имрӯз ба соҳаҳои гуногуни зиндагӣ таъсир мерасонад, соҳаи маориф яке аз паҳлуҳои муҳими он ба ҳисоб меравад. Дар замони муосир маориф маҳз тавассути вазифаҳо ва принсипҳои худ дар ташаккули ниҳодҳои иҷтимоии ҷомеа ва ташаккули мутақобилаи ҳар шаҳс нақши муҳими дорад. Зоро маориф дар ҷаҳони муосир роҳи асосӣ ва муҳими ҳалли мушкилоти глобалии инсоният мебошад.

Муаллиф ба ин назар аст, ки имрӯз чомеаи мо ба мутахассисони баландихтисоси ботачриба, ки метавонанд бо имконияту малакаҳои худ ба рушди ҳёти иқтисодию иҷтимоии кишвар таъсир расонанд, эҳтиёҷ дорад. Барои ин ҳамаи аъзоёни чомеа, баҳусус давлату ҳукumat доир ба тайёр намудани мутахассисони соҳаҳои гуногун бояд ба ҳар нафар дар интихоби касб кумакҳои худро расонанд, чунки аҳамияти самтирии касбии ҷавонон имрӯз бо сабаби гузаштан ба низоми иқтисоди бозорӣ меафзояд. Мавзӯи мазкур мубрамияти илмии бебаҳс дошта, дорои аҳамияти бузурги илмӣ ва амалий мебошад.

Навгониҳои илмӣ ва аҳамияти амалии натиҷаҳои кори диссертационӣ

Ба сифати унсурҳое, ки дорои ҳусусияти навгониҳои илмӣ мебошанд, инҳо шомил мебошанд:- дар асоси таҳлили ҷанбаҳои назариявӣ ва илмӣ арзишҳои маориф дар стратегияи ҳётии ҷавонон нишон дода шуда, ҳусусиятҳои муҳими ин соҳа мавриди омӯзиш қарор гирифтаанд;- мазмун ва моҳияти масъалаи таҳқиқшаванд, тамоюл ва мушкилоти мавҷуда, ки бевосита ба стратегияи ҳётии ҷавонон таъсир мерасонад таҳлил ва арзёбӣ гардидаанд;- дар байни наврасону ҷавонон тадқиқоти сотсиологӣ гузаронида шуд, ки ҳадафи асосии он омӯзиши афкори ҷавонон доир ба таҳсилот, аниктараш арзишҳои соҳаи маориф мебошад; - тадқиқот аҳамиятнокии соҳаи маориф ё таҳсилот дар муҳити ҷавонони муосир, мушкилоти ҳудмуайянкунии касбии онҳо дар фаъолияти касбӣ; омилҳои зудҳаракатии иҷтимоӣ ва меҳнатии ҷавонон ва сатҳи омодагии ҷавонони синну соли гуногун дар фаъолияти касбӣ муайян намуд;- дар асоси натиҷаи тадқиқотҳои сотсиологӣ афкори чомеа оид ба арзишҳои маориф ва маърифатнокии ҷавонон муайян гардида, майлу рағбати насли ҷавонро нисбати таҳсил дар муассисаҳои таҳсилоти миёна, миёнаи касбӣ ва олӣ мавриди омӯзиш қарор гирифт;- натиҷаи тадқиқот сатҳи маълумотнокии аҳолӣ, баҳусус сатҳи маърифатнокии ҷавононро муайян намуд ва нишон дод, ки имрӯз мавқеи маориф дар стратегияи ҳётии насли наврас ҷи гуна аст ва дар муҳити онҳо бо арзишҳои гуногуни худ қадом нақшро мебозад.

Нуқтаҳои асосии ҳимояшавандай диссертатсия:

1. Дар замони муосир маориф ва нақши он дар стратегияи ҳётии ҷавонон яке аз масъалаҳои муҳим ба ҳисоб меравад. Низоми маориф дар марҳилаҳои гуногуни таъриҳӣ раванди иҷтимоишавии ҳар як шаҳс ва дараҷаи таҳсилоти аҳолиро таъмин намуда, онҳоро барои фаъолияти мустақилона ва ҷамъияти омода месозад. Маориф яке аз соҳаҳои муҳимми ҳёти иҷтимоӣ буда, ҳолатҳои зехнӣ, маънавӣ ва фарҳангии чомеа аз фаъолияти он вобастагии ҷиддӣ дорад. Кишварҳои пешқадам бевосита ба рушди маориф ва сатҳу сифати таҳсилоти аҳолӣ таваҷҷуҳи маҳсус зоҳир намуда, бо ин васила рушди дигар соҳаҳои ҳёти чомеаро таъмин менамояд. Аз ин рӯ, дар марҳилаи таъриҳии кишвар, баҳусус дар ҳёти ҷавонон институти маориф бояд омили муҳимми сиёсати давлат дар ин самт бошад.

2. Дар марҳилаи кунунӣ рушди пайвастаи чомеа бидуни аз худ намудани арзишҳои гуногуни моддию маънавӣ, аз ҷумла, дониш таҷриба, таълиму тарбия, фарҳанги миллӣ ва ањанаҳои мероси ниёғон ғайриимкон мебошад. Таҳлилҳо собит месозанд, ки тарбия намудани насли ҷавон ва рушди минбâъдаи стратегияи ҳаётӣ онҳо бевосита аз институти маориф, баҳусус арзишҳои он вобаста мебошад, ки бояд мунтазам такмил ёбад. Аз ин рӯ, дар шароити муосир маориф бояд ба ҳифзи мероси арзишманди педагогӣ нигаронида шуда, арзишҳои он дар стратегияи ҳаётӣ ҷавонон бо идеяҳо ва мазмуни наве, ки ба талаботи замони нав ҷавоб медиҳад, пурра карда шавад.

3. Фазои таҳсилотии чомеаи кишвар ба истеҳсолот таъсири бевосита мерасонад, зоро бе назардошти он таҳлили рушди чомеа ғайриимкон мебошад. Вазъият дар бозори меҳнат аз он вобаста аст, ки имрӯз насли ҷавон дар интихоби қасб ҷигуна самтгирӣ карда метавонанд. Бинобар ин, дар шароити муосири ташаккули бозори меҳнат барои аз худ намудани донишҳои муосир муносибатҳои нав дида мешаванд. Ин муносибатҳо ба ҳар нафар барои аз худ намудани ягон қасби зарурӣ ва интихоби шаклҳои муайянни фаъолият, ки барои амалисозии қобилияти онҳо имконият фароҳам меорад ва ба ҷавонон имконият медиҳад, ки ба дунёи мураккаби қасбҳои гуногун сарфаҳм раванд. Дар чомеаи муосир таҳсилот яке аз унсурҳои муҳим ва асосии татбики нақшашои қасбии ҷавонон ба ҳисоб меравад. Аз ин рӯ, имрӯз дар байни ҷавонон арзиши таҳсилот боло рафта, муносибати онҳо ба самтҳои афзалиятноки он, пеш аз ҳама, интихоби қасби мувоғиқ, ки дар оянда барои бо кор ва шароити хуб таъмин гардидан имкон медиҳад, равона мегардад.

4. Дар раванди ҷаҳонишавӣ, ки имрӯз ба соҳаҳои гуногуни зиндагӣ таъсир мерасонад, соҳаи маориф яке аз пахлӯҳои муҳимми он ба ҳисоб меравад. Яке аз дигаргуниҳое, ки низоми маорifi ҷаҳониро фаро гирифтааст, ин гузариш ба низоми кредитии таълим мебошад. Ба ин низом кишварҳо ихтиёран, тибқи имзои Эъломияи қабулгардидаи низоми Болон ворид мегарданд, ки баъди он як қатор ӯҳдадориҳоро ба зимаи худ мегиранд. Натиҷаи зарурии ҷорӣ намудани низоми кредитии таълим, пеш аз ҳама, бояд сифати таълим бошад, ки онро маҷмӯи дониш ва малакаҳо, ки дар раванди таълим ба даст оварда мешаванд, ташкил медиҳад. Аз таҳлилҳо, ки зимни тадқиқот ба даст оварда шудаанд, имрӯз сифати таълим дар муассисаҳои таълимии миёна ва олии қасбӣ, ки тавассути низоми кредитӣ ба роҳ монда шудааст, ба талабот ҷавобгу намебошад. Он талаботҳо, ки кишварҳои аъзо бояд аз рӯи он фаъолият намоянд, дар муассисаҳои таълимии кишвар риоя намегарданд.

5. Воқеяят нишон медиҳад, ки доштани таҳсилот наметавонад барои ҳама якхела ё як андозаи абадӣ ва шаҳшуда бошад, аммо ҳар як шаҳс имрӯз бояд ҳадди ақал таҳсилоти ҳатмиро дошта бошад. Имрӯз дар кишвари мо таълими ҳатмӣ аз синфи 1-ум то синфи 9-ум ба роҳ монда шудааст, ки ин ба наврасону ҷавонон имконият медиҳад, баъди ҳатми синфи 9 ба ягон муассисаи таҳсилоти миёнаи қасбӣ дохил шаванд. Дар ин самт аксари кишварҳо кӯшиш мекунанд, ки доираи таълими сарросариро қонунан ҷорӣ ва устувор намоянд, вале таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки на ҳама вақт ва на дар ҳама ҷо ин талабот иҷро карда мешавад. Дар низоми маорifi кишвар таҳсилоти ибтидой ва

миёнаю олии касбӣ дар самти тайёр намудани мутахассисони касбҳои гуногун машгуланд. Вобаста ба ин, вазорату идораҳои даҳлдорро зарур аст, ки барои баланд бардоштани сатҳу сифати таълим дар муассисаҳои таҳсилоти мазкур шароити мусоид фароҳам оранд. Бахусус, дар шароити муосир, ки рушди маориф босуръат идома меёбад, таҳсилот барои насли ҷавон на танҳо як раванди таълим ва азхудкуни донишу малака бошад, балки дар оянда онҳоро ҳамчун як шаҳси такмилёфта ва ба ҷомеа манфиатовар тайёр намояд.

Аҳамияти назариявӣ ва амалии тадқиқот дар он ифода меёбад, ки дар он асосҳои назариявии арзишҳои маориф дар стратегияи ҳаётии ҷавонон мавриди омӯзиш қарор гирифтааст. Аз ин рӯ, натиҷаҳои дар асоси тадқиқот бадастомада дар раванди таҳлилҳои илмию назариявӣ ва амалии баҳши маориф ва стратегияи ҳаётии ҷавонон метавонанд мавриди истифодаи васеъ қарор гиранд. Инчунин, нуқтаҳои муҳиме, ки дар тадқиқоти мазкур нишон дода шудаанд, дар раванди таълим дар баҳши илмҳои гуманитарии муассисаҳои таҳсилоти миёна ва олии касбии қишвар мавриди истифода қарор гиранд.

Соҳаи тадқиқот. Мавзуъ ва муҳтавои диссертатсия ба шинонномаи ихтисоси Шӯрои диссертационӣ 6D КОА – 005 – 6D050100 Сотсиология оид ба дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои сотсиологӣ аз рӯйи ихтисоси 22.00.04 – Соҳтори иҷтимоӣ, нуҳодҳо ва равандҳои иҷтимоӣ мувофиқат менамояд.

Марҳилаҳои тадқиқот. Тадқиқоти диссертационӣ тайи солҳои 2008–2022 анҷом дода шудааст.

Пойгоҳи асосии иттилоотӣ ва озмоиши тадқиқотро санадҳои меъёри-хукукӣ ва стратегияву барномаҳои қӯтоҳмуддат ва дарозмӯҳлати соҳавӣ, ки аз тарафи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон қабул гардидаанд, иборат буда, зимни тадқиқот аз ҷониби муаллиф мавриди омӯзиш қарор гирифтаанд. Кори илмӣ–тадқиқотии мазкур дар асоси таҳлили маводҳои илмӣ, истифодаи нишондиҳандаҳои оморӣ ва гузаронидани тадқиқотҳои сотсиологӣ таҳия гардида, ҳамзамон, ҳисботҳои солонаи вазорату идораҳои даҳлдор ҳамчун маълумоти заминавӣ истифода шудаанд.

Эътиомнокии натиҷаҳои диссертатсия бо маълумоти дақиқ, ҳаҷми коғии мавод, коркарди натиҷаҳои тадқиқот, маърӯза ва мақолаҳои интишоргардида асоснок карда шудааст. Ҳулоса ва пешниҳодҳо дар асоси таҳлили илмии натиҷаҳои тадқиқоти назариявӣ ва амалий манзур гардидаанд.

Муаллиф дар рисола ҷанбаҳои назариявӣ ва илмии арзишҳои маориф дар раванди ҳаёти ҷавононро саҳех нишон дода, ҷиҳатҳои муҳими соҳаи маорифро мавриди омӯзиш қарор додааст. Мазмун ва моҳияти масъалаҳои пажуҳишшаванда, ҷараён ва проблемаҳои мавҷуда, ки бевосита ба стратегияи ҳаёти ҷавонон таъсиррасон мебошад, таҳлил ва арзёбӣ намудааст. Дар байнин наврасони ҷавонон пурсиҷномаҳои сотсиологӣ гузаронида шуда, ҳадафи асосии он дақиқ муайян соохтани афкори ҷавонон доир таҳсилот, аниқтараш арзишҳои соҳаи маориф мебошад. Тадқиқот аҳамиятнокии соҳаи маориф ё таҳсилот дар муҳити наврасон ва ҷавонони муосир, мушкилоти

худмуайянкуни касбии онҳо дар фаъолияти касбӣ, омилҳои зудҳаракати иҷтимоӣ ва меҳнатии ҷавонон ва сатҳи омодагии ҷавонони синну соли гуногун дар фаъолияти касбӣ муайян шудааст. Натиҷаҳои пурсишномаҳои сотсиологӣ афкори ҷомеа оид ба арзишҳои маориф ва маърифатнокии ҷавонон муайян карда шудааст. Муаллифи рисола майлу рағбати насли ҷавонро нисбати таҳсил дар муассисаҳои таҳсилоти миёна, миёнаи касбӣ ва олий мавриди таҳлил қарор додааст. Пажуҳиши сатҳи маълумотнокии аҳолӣ, сатҳи маърифатнокии ҷавононро муайян намуда, нишон дод, ки имрӯз мавкеи маориф дар раванди ҳаёти насли наврас чигуна аст ва дар муҳити онҳо бо қадом арзишҳои гуногуни худ қадом нақшро мебозад.

Дар рисола тавсия мешавад, ки барои рушди маориф дар низоми арзишҳо ва стратегияи ҳаёти ҷавонон бо назардошти таълими ҷомеа, маҳал ва ғайра ба инобат гирифта, шавад.

Инчунин рисолаи мазкур боз аз он ҷиҳат ҷолиби таваҷҷӯҳ аст, ки муаллиф дар анҷоми ҳар як фасли зерфасли он ҳулосаҳои илмӣ ва дар охир тавсияҳои ҳешро, ки ҷанбаи амалий доранд, пешниҳод менамояд.

Дар баробари дастовардҳои мазкур бояд зикр намуд, ки дар рисола баъзе камбудиҳо низ ба назар мерасанд. Ва зикри онҳо барои такмилу таҳрири минбаъдаи он аз аҳамият ҳолӣ нест:

1. Ба назари мо натиҷаи тадқиқотҳои сотсиологии муаллиф, ки дар шаҳри Душанбе гузаронидааст, дар зерфасли алоҳида баррасӣ мегардид, арзиши илмии рисоларо боз ҳам бештар ва баландтар менамуд.

2. Дар рисола дар қисмати тавсияҳо доир ба истифодаи амалии натиҷаҳои тадқиқот дар банди 6 омадааст, ки бо мақсади баланд бардоштани сифати таҳсилот дар ҳамаи зинаҳои он, баҳусус дар зинаи таҳсилоти миёна ва олии касбӣ таҳия, қабул ва ҷорӣ намудани механизми нави арзёбии натиҷабаҳши фаъолияти муассисаҳои таълимӣ ва дастгирии давлатии онҳо бо назардошти таҷрибаи байналмиллалии омодасозии муттаҳасисон зарур аст, усул ва методи намунавӣ аз ҷониби диссертант пешниҳод нашудааст.

3. Дар феҳрасти адабиёт, сарчашмаҳо, адабиёти илмӣ ва маводи сомонаҳои интернетӣ ба таври алоҳида бояд оварда мешуд.

4. Дар саҳифаҳои диссертатсия истилоҳоти имлӣ, услубӣ ба назар мерасанд, ки онҳоро бояд ислоҳ кард.

Ин камбудиҳои ҷузъӣ ҳарактери тавсиявӣ дошта, арзиши илмии корро ба ҳеч ваҷҳ кам намесозанд. Диссертатсияи Назирова Марҳамат Назаровна тадқиқоти комилу фарогир ва ба анҷомрасидаи илмӣ мебошад. Матн ва мазмuni автореферат ба мазмун ва муҳтавои диссертатсия мувофиқат мекунад. Мақолаҳо ва маводи таълифкардаи диссертант низ фарогири масъалаҳои муҳталифи мавзӯи тадқиқотӣ мебошанд. Ҳамзамон тибқи таълими аз ҷониби КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон эътирофшуда ба нашр расонида шудаанд.

Диссертатсияи Назирова Марҳамат Назаровна “Маориф ва дар низоми арзишҳо ва стратегияи ҳаёти ҷавонон (дар мисоли Тоҷикистон)” аз лиҳози

мۇхтаво мазмун ва сохтор ба талаботи бандҳои тартиби додани дарацаи илмии номзади илм аз 21 апрели соли 2021 зери № 7 ба тасвиб расидааст, мувофиқат карда, диссертант Назирова М. А. барои дарёфти дарацаи илмии номзади илмҳои фалсафа аз руи ихтисоси 22.00.04 – сохтори иҷтимоӣ, ниҳодҳо ва равандҳои иҷтимоӣ сазовор мебошад.

Тақриз дар ҷаласаи кафедраи фалсафаи ДДОТ ба номи Садриддин Айнӣ 17 июни 2021, суратҷаласаи №11 мухокима карда шуд.

Тақриз аз ҷониби дотсенти кафедраи фалсафаи ДДОТ ба номи С.Айнӣ н.и.ф., дотсент Давлатов Р. Л. омода карда шудааст.

Муқарриз: н.и.ф., дотсент,

Давлатов Р. Л.

Раискунанда: н.и.ф., дотсент,
мудири кафедраи фалсафаи
ДДОТ ба номи Садриддин Айнӣ

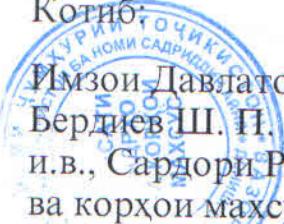
Бердиев Ш.П.

Нишона: 734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, Ҳиёбони Рӯдакӣ 121.
shokhnazar@mail.ru
Тел: (992) 93 500 85 47
Web-сайт: www.tgpu.tj

Сайдова Н.Н.

Котиб:

Имзои Давлатов Р. Л. ва
Бердиев Ш. П. ро тасдиқ мекунам:
и.в., Сардори Раёсати кадрҳо
ва корҳои маҳсуси ДДОТ
ба номи Садриддин Айнӣ

Мустафозода А.